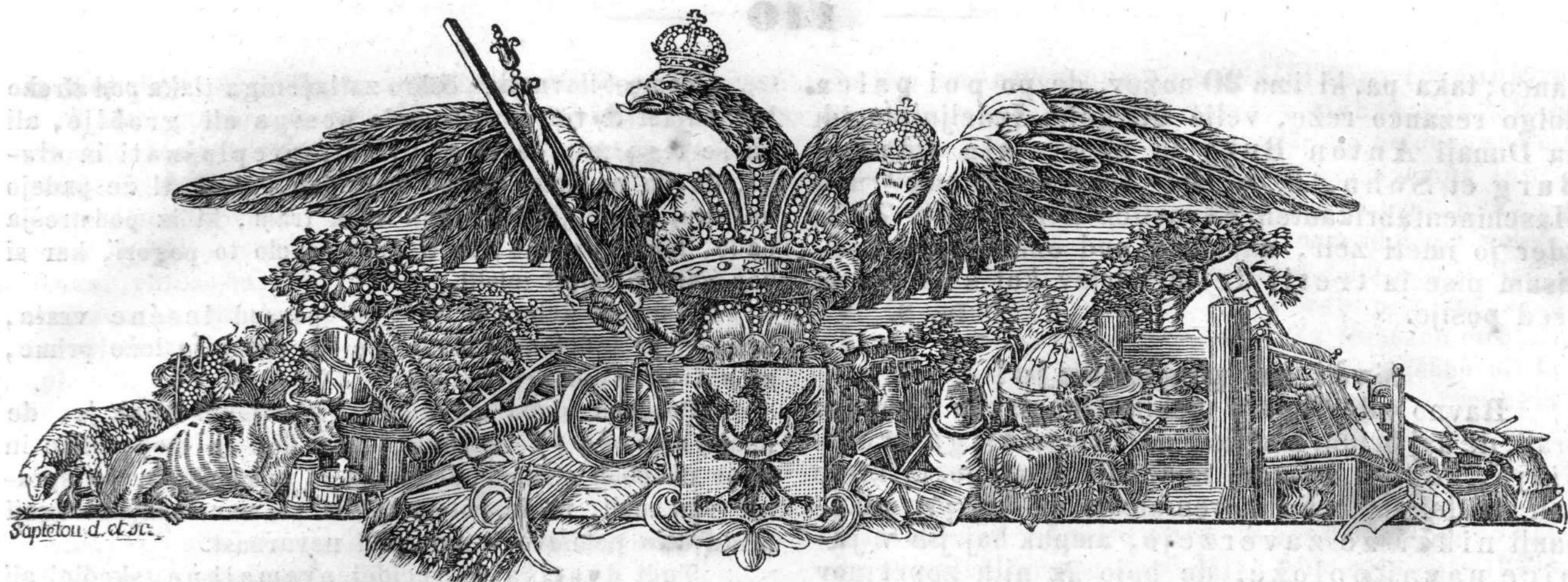

Kmetijske in rokodelske Novice.

Na svetlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe.

Tečaj V.

V sredo 14. maliga serpana 1847.

List 28.

Kavka in petêlin.

(Basnja, svobodno po Laškim.)

Kpetêlinu, ki dviguje
Svoj grebén in prevzetuje,
Pride izučena kavka;
Tak mu reče jezikljavka:
Pač gerdó je, usmil' se Bóg,
Védno tróbiti v en róg, —
Vpiti nenéhaš vse svoje dní
Kikiriki kikiriki.

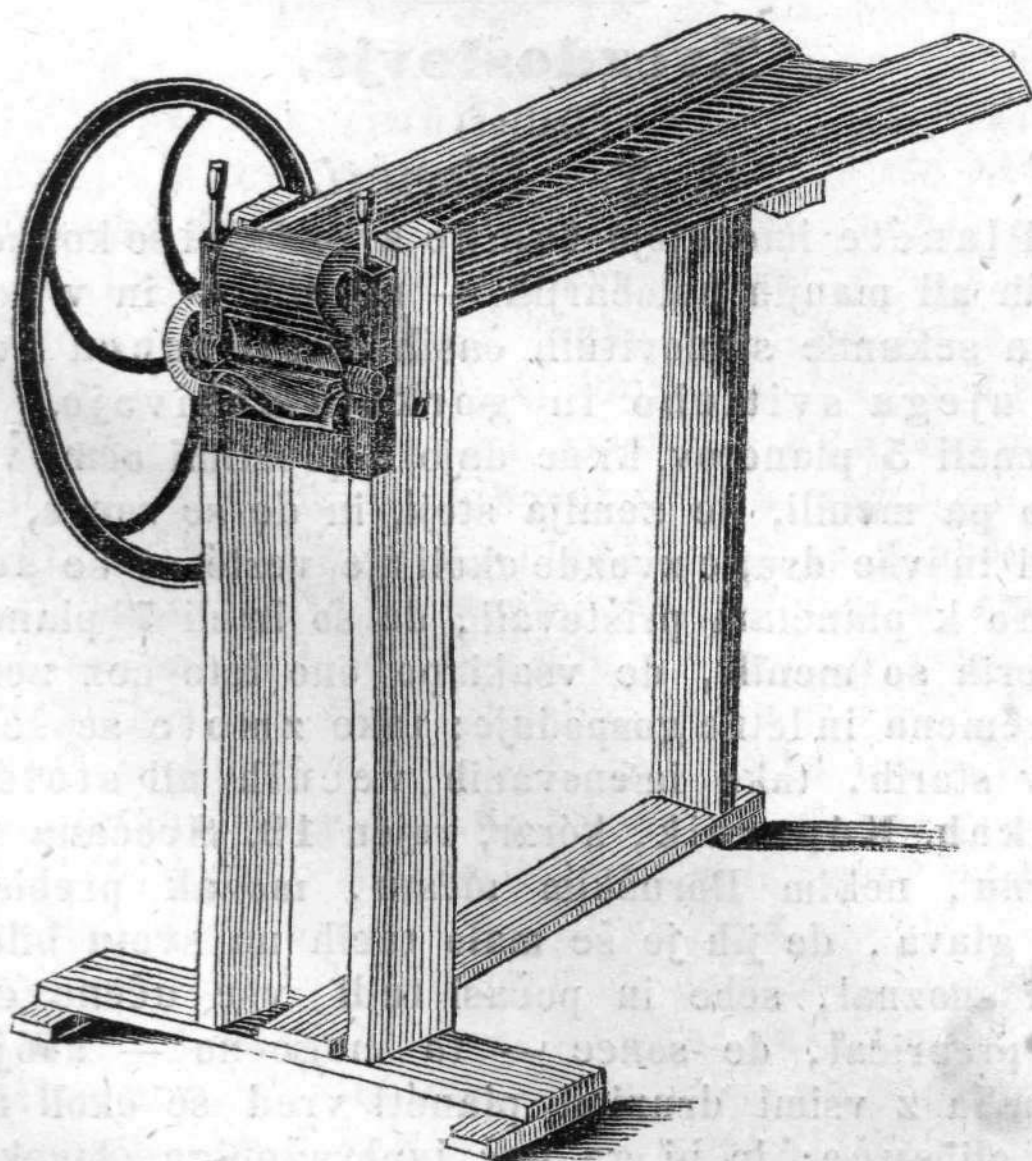
Nisim taka jez; po špansko
Se odrežem, po britansko;
Znana meni je vlaščina,
Se ne vstavi mi nemščina;

Ti pa pévec ves neslán
Gódeš eno dan na dan,
Drugač ko bi ti ravno zašlò
V kukuruku, kukuruku. —

Ojstro ta pogléda kávkó,
Tak zaverne posmehvávko:
Modriga se neskazuje,
Ptujcov jezik kdor spakuje;
Ni zatorej mi kaj már,
Kak se kljun na ptuje kvár' —
Glas me domač bolj veseli:
Kikiriki, kikiriki!

Cigale.

Amerikanska škoporéznica, ki vse druge prekosí.

Klanjskimu velikimu zboru nemških kmetovavcov v Gradcu je gosp. L. Wolf iz Amerike pripeljal tukaj izrisano škoporéznico, ki je bila nar boljši izmed vsih dozdej znanih spoznana.

Mi jo tukaj svojim bravcam v podobi pred oči postavimo in jo vsem premožnim kmetovavcam, ki imajo veliko živine, živo priporočimo, kér jim bo potem eniga hlapca menj treba; zraven tega pa tudi domače umetnike povabimo de najposkusijo take škoporéznice po nižji ceni izdelovati, de si jo bo zamogel tudi menj premožen kmet napraviti.

Pri ti škoporéznici ni nič druziga posebno umetniga, kakor nôži, ki so okoli valjarja oklenjeni; razun kolesa, ki je iz vlitiga železa napravljenó, je vsa druga naprava lesena. V Ljubljani imajo to škoporéznico gosp. Gregel, ki stanujejo za Franciškanarji, in ki njene koristnosti ne morejo prehvaliti. Kdor jo hoče viditi, naj se oglasi pri gosp. Gregelnu, ki jo vsakimu radi pokažejo.

Dva človeka, en hlapec, ki koló suče, in pa en otrok, ki slamo, senó ali otavo va-njo poklada, zamoreta práv lahko v eni uri 2 centa in pol slame, ali pa 3 cente in pol sená zrezati, in iz imenovane slame 30 vaganov, iz sená pa 60 vaganov po palcu dolge resance narezati.

Naj bosta slama ali senó še takó zmešana in razravnana, tó nič ne dé, Amerikanka vse lepó poréze. Bolj po malim ko se pa slama ali senó va-njo devlje, lože in hitrejši gré delo od rok. Popisana škoporéznica ne potrebuje več prostora od navadne, in tudi ni veliko težji; kakor igračica je. Z 10 nôžmi, dobro in lično izdelana veljá 50 gold., in reže po palcu dolgo re-

zanco; taka pa, ki ima 20 nožev, de po pol palca dolgo rezanco reže, velja 60 gold. Izdelujeta jih na Dunaji Anton Burg in njegov sin (Anton Burg et Sohn, k. k. Hof-Ackerwerkzeug- und Maschinenfabrikanten, Favoriten-Strasse Nr. 73.); kdor jo imeti želi, naj jima pod oznanjenim napisom piše in tretji del denarjev koj s naročilam vred pošlje.

Dr. B.

Svèt za poskušnjo!

Ravno zdej smo v nekim Dunajskim časopisu brali, de naj pridni kmetje kalí zgodnjiga krompirja, kteriga že zdej iz zemlje jemljejo, in ktere kalí so dolгим belim koreninicam enake, pri odkopanju nikar ne zavèržejo, ampak naj jih v jamice nazaj položé, de bojo iz njih zopet nov pridelk dobili. — Naj poskusi, kdor ima priložnost!

Šmidt.

Šent-Elenska pšenica.

Dunajske Novice pripovedujejo, de hodijo ljudje kakor v procesijah $1\frac{1}{4}$ orala veliko njivo poleg Dunaja (Döbling) gledat, kjer ravno zdej stoji bogata elenska pšenica, ki ima iz eniga zerna po 5 do 7 bilk, vsaka bilka po 4 palce dolgo klasje in vsak klas nar menj po 48 zern. Posestnik te njive je dobil pred 3 leti en sam klas te pšenice, kteriga zernje je vse posadil; ravno takó je storil s pridelkam perviga leta in lanjsko jesen s pridelkam družiga leta; letas ta pšenica takó lepo stoji, de ima sto vaganov (mecnov) pridelka pričakovati. Lejte! iz eniga klasa po treh letih 100 vaganov: ali ni to čudo lepa reč? In ta njiva, na kateri bo letas takó bogat pridelk, nima posebno dobre zemlje; lanjsko jesen še clo ni bila pognojena.

Še lepši Elensko pšenico sim pa unidan videl pri nas na Krajskim pri častitljimu fajmoštru pri Marii Devici v Polji, gosp. Pajku, ki so nekaj zern imenovane pšenice na njivo, nekaj pa na vert sadili (ne sejali). Sej mi, ljubi kmetje, skorej ne boste verjeli, čevam povém, de je eno samo zerno cel germ bilk z bogatim klasjem naredilo, in de smo iz eniga zerna na enim kupu clo 27, to je, sedem in dvajset bilk našteli! Prešteli smo tudi zerna eniga klasú teh bilk in našteli smo jih 72 zern! Ko bi vsi klasovi takó bogati bili (to pa ne more biti), bi eno zerno doneslo 1944 zern.

Častitljivi Begnjiški fajmošter, gosp. Kopač, so v 36. listu lanjskih Novic obdelovanje, pridelk in korist Elenske pšenice po svojih lastnih triletnih skušnjah popisali in jo kmetam priporočili. (Poglejte imenovani list). — Ko bi pohvaljena in zares tudi hvale vredna pšenica v naših krajih le zmirej stanovitna ostala in bi se ne zvergla: bi ga ne bilo skorej boljšiga žita. Če se pa v nekterih letih tudi zverže, to je, de svojo veliko rodovitnost zgubi, zamore kmetovavec vunder z njo práv zadovoljen biti, kér mu je perve leta takó bogat pridelk donesla.

Dr. B.

Kakó pohištva v mestih in po kmetih ognja varovati.

(Dalje.)

Če so ravno ljudje v starih časih pohištva zidali brez postav in kakor je vsak sam hotel, moramo vunder reči, de so bile večidel ognja veliko bolj obvarovane, kakor dan današnji. V starih hišah ne vidimo skorej nikjer zgolj leseniga stropa, ampak vsak ima ilovnat tlak ali ještirih; oboki (velbi) so močni, vrata železne, dvoriša prostorne; z eno besedo: povsod vidimo, de so se ljudje ognja skerbno varovali.

Dan današnji pa se večidel le na to gleda, de je vse práv dober kup, naj že bo ognja varno ali ne.

Namest ilovnatiga dobro zatlačeniga tlaka pod streho boš najdel le tje poverh malo posipa ali groblje, ali pa še tega ne; oboki so plitvi, preplošnati in slabi, de jih ne smeš gerdó pogledati, sicer ti že padejo na kup, in de jih pri ognji vsak tram, ki iz podstrešja pade, lahko prebije, in ti tako še clo to pogori, kar si nar varniši imeti mislil.

Namest železnih vrat so povsod leséne vrata, lično sicer izdelane, tode de se jih oginj še lože prime, so s firnežem prevlečene.

Posebno slaba navada pri kmetiških hišah je, de imajo napuše (Vorsprünge) kar koli je moč velike in sicer na obeh stranéh, de slama in senó skozi vse špranje vùn molí, in de potem takim pri nar manjšim ognji pride celo pohištvo v nar večí nevarnost.

Tudi dvoriša so večidel premajhne, skedinj ali pôd in pristava so preveč na tesnim poleg hiše, takó de še toliko prostora ni, de bi se ob sili ognja móglo s potrebno gasivno pripravo blizo priti.

Malo hiš je po kmetih, ki bi imele dimnike (ravfenke) ali obokano (velbano) kuhnjo; in veliko je še clo taci, de v véži, kjer ognjiše stoji, clo strôpa ni, in de iskre iz ognjiša kar naravnost pod slamnato streho leté, ravno takó tudi plamen vnetiga masla ali kake druge goreče reči.

Zidovje je iz slabe robe napravljeno in večidel takó tanjko, de bi se skorej móglo skozi viditi; ljudje ne pomislijo, de oginj tako slabo zidovje takó poškodva, de ni za nič, in de se mora po ognji vse znoviga napraviti, kar bi ne bilo treba, ko bi bilo sperviga dovolj močno napravljeno bilo. Poglejte stare zidove, ki se ne vstrašijo ne ognja ne potrása!

Strešje ali cimper današnjih hiš je čedalje slabši, in sploh veliko preveč je lesá v njem. Čemu to? Več ko je v pohištvu lesá, nevarniši je, kér se iz lesá žerjavica dela in sila ognja pomnoži? Pa je dosti taci abotnih hišnih gospodarjev, ki mislijo, de je strešje le takrat lepo in močno, kadar je tesár toliko lesá v njega potratil, de se zamore človek pod streho komej skozi splaziti. Tega pa ne pomislijo, de ni treba štirih kónj vpregati, če dva práv lahko voz peljata, in de umno postavljanje in sklepanje tramov i. t. d. veliko nepotreb-niga lesá prihrani.

(Dalje sledí.)

Zvezdoslovje.

(Dalje.)

9. §. Planéti.

Planéte imenujejo tamne zvezde, ki se kot zemlja v večih ali manjih kolobárjih — elípsah — in v do minute in sekunde stanovitnih časih okoli sonca verté, in od njega svitlobo in gorkoto dobivajo. Stari so poznali 5 planétov, ki se dajo s prostimi očmi viditi; kér so pa menili, de zemlja stoji, in de se sonce, luna, planéti in vse druge zvezde okoli nje verté, so še sonce in luno k planétam prištevali, de so imeli 7 planétov, od kterih so menili, de vsaki po eno léto čez zemljo, nje vremena in létne gospoduje; take zmote se še najdejo v starih, takó imenovanih večnih ali stolétnih pratikah. Kópernik, kórar, rojen 19. Svečana 1473 v Tórnu, nekim Boruškim mestu, možák prebistriga uma, glava, de jih je še malo taci na svetu bilo, je prvi spoznal, sebe in počasi tudi vse učene celiga svetá prepričal, de sonce — to mogočno — stoji, in de zemlja z vsimi družimi planéti vred se okoli njega vertí ali suče; in ni ga več izobraženiga človeka na svetu, ki bi od te resnice popolnoma prepričan ne bil.

Od kar so si učeni svoje orodje popravili in si ga veliko popolniši naredili, se jim nebó zmirej bolj globoko odpíra; čedalje bolj globoko in vse bolj na tanjko vidijo.